

**Buck
Consultants
International**

Verkenning Business Case Agrocluster Hoeksche Waard

Uitgevoerd in opdracht van:
Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard

Buck Consultants International
Den Haag, april 2013

Inhoud

	Blz.	
1	Inleiding	1
	1.1	1
	1.2	2
	1.3	3
2	Agrocluster als fysieke verzamelplaats	4
	2.1	4
	2.2	4
	2.3	6
3	Agrokatalysator als verbindend concept	7
	3.1	7
	3.2	7
	3.3	9
4	Conclusies en aanbevelingen	11
	4.1	11
	4.2	12
Bijlage 1	Interviews	14

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Door middel van het project Agrocluster wil het Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard (SOHW) een centrale locatie ontwikkelen voor agrarische bedrijven, die zich naast de primaire productie ook bezig houden met ketenverbreding en innovaties. Onderzocht moet worden, zo staat omschreven in de startnotitie, in welk deel van de Hoeksche Waard de meeste verwerking van landbouwproducten plaatsvindt voor het bepalen van de exacte ligging van het concentratiegebied. Enerzijds dienen te veel vervoersstromen binnen het gebied zelf te worden voorkomen anderzijds moet de locatie aansluiten bij de ontsluiting van de regio.

Voor het proces zijn al diverse stappen doorlopen, waaronder:

- het opstellen van een shortlist van mogelijke wenselijke locaties;
- een verkenning van geschikte agerorelateerde bedrijven; uitgegaan wordt van circa 20 bedrijven;
- het peilen van het draagvlak onder de betrokken ondernemers;
- een eerste financiële analyse, waarbij met name gekeken is naar de kosten en de dekking hiervan (onder andere via de regeling Ruimte voor Ruimte).

De uitkomsten uit voorverkenningen waren positief: meerdere bedrijven hebben onder meer aan vertegenwoordigers van LTO Noord aangegeven interesse te hebben in een gezamenlijke locatie. Aan de andere kant is er nog geen sluitende businesscase geformuleerd en is de economische haalbaarheid nog onvoldoende aangetoond. Reden temeer voor het SOHW om de positieve uitkomsten uit de voorverkenningen verder vorm te geven. Aan onder andere Buck Consultants International is gevraagd een projectvoorstel in te dienen voor het opstellen van een businesscase waarbij de financieel economische haalbaarheid van het project Agrocluster in beeld wordt gebracht.

1.2 Opdracht en werkwijze

In de offerte van Buck Consultants International (BCI) van juni 2012 wordt als opdracht voor de studie de Projectopdracht van het SOHW aangehaald. In het onderstaande tekstvak wordt deze toegelicht.

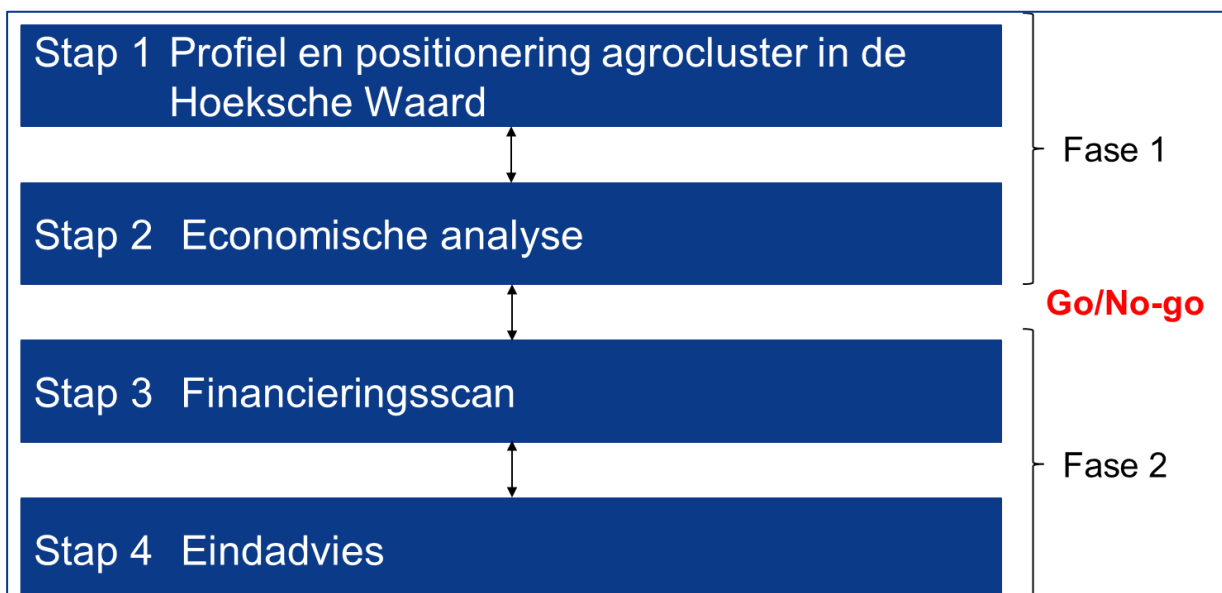
Het doel van de studie wordt samengevat door SOHW als volgt worden omschreven:

Stel een business case op voor het project Agrocluster met daarin aandacht voor:

- *Verschillende geldstromen en financiële regelingen (overheid en marktpartijen).*
- *Fasering van sanering en ontwikkeling Agrocluster.*
- *Analyse kosten en baten Agrocluster.*
- *Optimale inzet van Ruimte-voor-Ruimte regeling als financiering van de saneringsopgave.*
- *Onderzoek naar mogelijke innovaties voor bedrijven in het Agrocluster.*
- *Onderzoek naar mogelijkheden verbinden Agrocluster met glastuinbouwconcentratie en biomassa-installatie.*
- *Advies over een van de vijf potentiële locaties.*

Werkwijze

Het onderzoek is opgedeeld in 4 stappen met tussen stap 2 en 3 een go/no-go moment op basis van een inschatting van de haalbaarheid van een Agrocluster door BCI.

Voor stap 1, het profiel en de positionering, gold als basis de Structuurvisie Hoeksche Waard en de Projectopdracht. Gedurende het onderzoek bleek uit de diverse gesprekken en analyse van stukken dat het originele kader voor het Agrocluster (dat van het cluster als een fysieke locatie) niet meer volledig voldeed. In overleg met de opdrachtgever is besloten om ook een aangepast kader te toetsen onder partijen in de regio waarin het Agrocluster

neer wordt gezet als een totaalaanpak voor bedrijven in de gehele akkerbouwketen in de Hoeksche Waard. Niet zozeer één locatie moet centraal staan, maar innovatie in het akkerbouwcluster. Als werktitel voor dit concept stellen we **Agrokatalysator** voor.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de eerste fase van het onderzoek beschreven op basis van de oorspronkelijke onderzoeksvraag. Uitgezet wordt dat een centrale locatie niet beantwoordt aan de huidige wensen van bedrijven. Hoofdstuk 3 heeft dezelfde opbouw als hoofdstuk 2, maar dan voor de brede aanpak van de Agrokatalysator, waarin innovatie centraal staat. In hoofdstuk 4 worden de beide benaderingen in een afwegingskader tegenover elkaar gezet waarna een advies volgt en vervolgstappen worden benoemd.

2 Agrocluster als fysieke verzamelplaats

2.1 Profiel Agrocluster

In de projectopdracht voor het Agrocluster Hoekse Waard is de volgende doelstelling en resultaatverwachting opgenomen:

Dit project is gericht op de ontwikkeling van een centrale locatie voor agrarische bedrijven die zich naast de primaire productie ook bezig houden met ketenverbreding en innovaties op het gebied van verwerking en distributie van agrarische producten. Verder dienen de bedrijven die zich gaan vestigen op het Agrocluster en dus vallen binnen dezelfde productieketen, zoveel mogelijke gebruik te maken van elkaars grond-, hulp- en reststoffen. Hierdoor wordt het financieel economische en milieutechnisch rendement vergroot.

2.2 Resultaten van interviews en research

In de eerste ronde is er met name met agrarische bedrijven uit de Hoeksche Waard gesproken. De gesproken bedrijven zijn:

- Kleinjan's Aardappelen uit Goudswaard
- Van der Schee Compostbedrijf (en loonwerkers) uit Goudswaard
- Agpro Leiden, Uiengroothandel gevestigd in Piershil
- Mol Aardappelgroothandel uit Puttershoek
- Prohuis, Vastgoedontwikkelaar uit Hendrik Ido Ambacht (in het kader van een eventuele verplaatsing van Mosselman uien uit Piershil)

Uit de gesprekken komt een beeld naar voren dat vrijwel alle gesproken ondernemers in principe positief staan tegenover verplaatsing naar een Agrocluster. Voor bedrijven individueel is het lastig om zelf de stap te zetten. Hier zijn de volgende redenen voor gegeven:

- **Financiën.** De belangrijkste voorwaarde waar volgens de ondernemers aan voldaan moet worden zijn de financiën. Bij een goed bod voor de huidige locatie zijn alle onder-

nemers bereid mee te werken aan een verplaatsing. Hierbij schatten de meeste ondernemers de kansen voor Ruimte voor Ruimte regelingen minimaal

- De **locatie** van het Agrocluster is voor veel van de bedrijven van belang vanwege het vervoer van producten van het land naar het bedrijf. Nu is de ligging van de bedrijven zo, dat men redelijk optimaal beleverd kan worden vanuit het land of vanuit eigen opslaghuizen. Alhoewel de opslaghuizen wellicht verplaatst kunnen worden is dat voor het land geen optie. Zo hebben sommige bedrijven nu grond op de meest geschikte locatie voor hun product. Dit maakt dat de gesproken bedrijven allen een sterke voorkeur hebben voor een locatie dicht bij de huidige. Omdat de bedrijven die op de shortlist staan verspreid zijn over de Hoeksche Waard beperkt dit het aantal locaties
- De **restwaarde** van een nieuwe vestiging op het Agrocluster. Diverse ondernemers zijn bang dat een Agrocluster met een relatief strikt bestemmingsplan de verkoopbaarheid van hun bedrijf beperkt. Voor de ondernemers vertegenwoordigt het bedrijf ook hun pensioen en de beperkte mogelijkheden die een locatie op een Agrocluster biedt drukken de waarde daarvan.

Tijdens de gesprekken zijn ook mogelijke motieven om te verplaatsen aan bod gekomen. Deze waren zowel gericht op het inspelen op kansen als op het vermijden van kosten.

- **Urgentie van te krappe of anderszins beperkende huidige locatie:** onder de gesproken ondernemers leefde er geen urgentie om te verplaatsen omdat de bedrijfsvoering te lijden had onder een te krappe behuizing op de huidige locatie. De meeste ondernemers gaven wel aan dat men in een ideale wereld voor een ruimer bedrijf zou kiezen, maar dit werd niet als noodzaak gezien.
- **Samenwerking met andere bedrijven.** De ondernemers uit de eerste ronde gaven aan weinig mogelijkheden te zien voor fysieke samenwerking met andere bedrijven op een Agrocluster.
- **Synergie.** Over de mogelijkheden die een Agrocluster biedt voor synergie door bijvoorbeeld het delen van faciliteiten en infrastructuur zijn de ondernemers uit de eerste ronde voorzichtig.
 - Uitwisselen van personeel is geen optie omdat de bedrijven of in dezelfde maanden piekdrukke hebben, of omdat de verschillen tussen de werkzaamheden te groot zijn.
 - Gedeelde faciliteiten voor de bedrijven uit de eerste ronde beperken zich tot bijvoorbeeld een weegbrug. Vanwege de lage kosten voor dergelijke faciliteiten zijn de voordelen verwaarloosbaar
 - Gedeeld vervoer ligt gevoelig vanwege de concurrentie tussen ondernemers.
- **Biomassavergister.** Met de ondernemers is ook gesproken over een biomassavergister. Op dit moment schatten de ondernemers van verwerkende bedrijven de haalbaarheid en de meerwaarde van een dergelijke ontwikkeling voor het eigen bedrijf zeer laag in. Aardappel- en uienbedrijven gaven aan of geen reststromen te hebben, of deze voordeliger ergens anders te kunnen verkopen. Los daarvan betwijfelde men of een biomassavergister zonder subsidie nog wel levensvatbaar zou zijn, onder andere vanwege de dalende gasprijzen. Uit de verschillende beschikbare rapporten over Biomassa-installaties blijkt ook dat de haalbaarheid en rentabiliteit van dergelijke projecten niet altijd gegarandeerd is.

2.3 Conclusies gesprekken

Zoals hierboven beschreven komt uit de gesprekken een positief beeld vanuit de ondernemers tegenover verplaatsing naar een Agrocluster naar voren met de kanttekening dat het voor bedrijven individueel lastig is om zelf de stap te zetten. Daarnaast blijkt ook dat een grootschalig Agrocluster gericht met gezamenlijke faciliteiten niet haalbaar wordt geacht.

De Hoeksche Waard is een agroregio bij uitstek en de resultaten uit de eerste ronde willen niet zeggen dat er helemaal geen basis is voor een Agrocluster. Er liggen kansen voor een andere benadering. In plaats van bedrijven te verplaatsen naar een centrale locatie zou moeten onderzocht worden hoe in de Hoeksche Waard nieuwe manieren van verwaarding van akkerbouw- en landbouwgewassen ontwikkeld kunnen worden. De basis voor een Agrocluster zou dus (biobased) productinnovatie moeten zijn, waar op kleine schaal mee gestart kan worden. Een dergelijke locatie zou bijvoorbeeld rond een biomassa-vergister opgebouwd kunnen, maar dan in de nabijheid van de Proefboerderij in Westmaas of in de nabijheid van een ander (middelgroot tot groot) bedrijf dat een innovatie trekt.

3 Agrokatalysator als verbindend concept

3.1 Profiel Agrocluster

Naar aanleiding van de toch enigszins magere respons op het oorspronkelijke profiel van het Agrocluster zoals in Hoofdstuk 2 beschreven, is in overleg met de opdrachtgever besloten de focus aan te passen. In plaats van het Agrocluster te benaderen als een fysieke locatie waar bedrijven naar toe uitgeplaatst kunnen worden is het kansrijker om meer uit te gaan van een kleinschaliger Agrocluster rond één of een paar bedrijven met wellicht een biomassa centrale als verbindende schakel. In deze ronde zijn gesprekken gevoerd met de volgende partijen:

- De Proefboerderij in Westmaas
- Regionale Afvalstoffendienst Hoeksche Waard in Westmaas
- Novifarm in Numansdorp
- Hoeksche Waard op de Kaart (HWodKa)
- Provincie Zuid-Holland

Ook zijn tijdens de eerdere gesprekken met ondernemers over de oorspronkelijke onderzoeksvraag diverse onderwerpen aan bod gekomen die input hebben opgeleverd voor de Agrokatalysator.

3.2 Resultaten van interviews en research

Uit de gevoerde gesprekken uit de laatste weken (en ook terugkijkend naar de gesprekken die in januari 2013 hebben plaatsgevonden) kunnen de volgende tussentijdse conclusies worden getrokken:

Aanknopingspunten lokale ondernemers

- Lokale ondernemers lijkt het verstandig om de energie te steken in de **versterking van het totale agrocluster** (ketenaanpak) in de Hoeksche Waard, en indien nodig daarbij samen te werken met buurregio's;

- De **innovatiekracht** van de akkerbouwketens geeft de Hoeksche Waard **onderscheidend vermogen** ten opzichte van andere regio's. Deze kracht wordt erkend en herkend in de rest van het land en zit in de volgende onderdelen:
 - Innovatieve akkerbouwers die de samenwerking opzoeken;
 - Handelsbedrijven en verwerkende bedrijven in de regio;
 - De aanwezigheid van de Proefboerderij in Westmaas
 Deze punten moeten aan de basis liggen van de versterking van het agrocluster;
- **Uitplaatsing** van bedrijven moet wel op de agenda blijven, maar het oorspronkelijke idee om meerdere bedrijven naar één locatie onder te brengen, blijkt onder de huidige economische omstandigheden (geen marktdruk op achter te laten locatie en daardoor te hoge verhuiskosten) niet mogelijk. Voor enkele bedrijven (zoals bijv. Mosselman) moeten de opties voor verplaatsing (en herbenutting verlaten locatie) wel verkend blijven worden. Een belangrijke randvoorwaarde voor ondernemers om te participeren in een fysiek Agrocluster of eventueel verplaatsing daar naar toe te overwegen is **duidelijkheid over de locatie**

Kansrijke “externe” ontwikkelingen

- Hoewel we dat in de gesprekken met ondernemers niet expliciet aan de orde hebben gesteld, lijkt **verwerking van agreststromen** bij die handelsbedrijven en verwerkende bedrijven **weinig aanknopingspunten** te bieden (althans dat zeggen de ondernemers die we de afgelopen weken gesproken hebben). De echte impuls van de verwerkende industrie moet toch vooral komen van de grote bedrijven zoals de suikerindustrie, aardappelverwerkers en zaadverdedelaars. Deze zijn niet of nauwelijks vertegenwoordigd in de regio;
- De **Provincie Zuid-Holland** ziet de ontwikkelingen van het agrocluster in de Hoeksche Waard als een interessant initiatief om de volgende redenen:
 - In de Hoeksche Waard staat de akkerbouw centraal (en elders in de provincie biobased economy vooral getrokken wordt door de tuinbouw en de chemische industrie).
 - De Hoeksche Waard zou als trekker of als koepel kunnen fungeren voor initiatieven elders op de Zuidhollandse eilanden.
 - De akkerbouw invulling van de biobased economy is een mooie brug naar de ontwikkelingen in Zuidwest-Nederland (West-Brabant/Zeeland), waar ook de akkerbouw centraal staat.
 - Recent (medio maart 2013) is de clusterregeling Biobased geopend voor initiatieven die door bedrijven getrokken worden. De biomassacentrale of andere ideeën zouden daarin ingebracht kunnen worden. Daarbij is het wel van belang om te beseffen dat het accent van de clusterregeling vooral ligt op groene grondstoffen en halffabricaten in de hogere lagen van de verwaardingspyramide van biomassa (dus gericht op food, feed, chemie en farma), maar ook bio energie projecten kunnen worden ingediend:
- Het in elkaar schuiven van de verschillende verkenningen die naar **biogereleerde installaties** hebben plaatsgevonden is noodzakelijk (bijv. DHV onderzoek naar Biomassa-vergisting; IMI onderzoek naar mestvergister/covergister; businessplan voor

biomassacentrale op houtstromen; GFT stromen van der Schee; ideeën van Agrolab van Kiemkracht). Het lijkt mogelijk en zinvol om voor één biomassacentrale een businesscase op te zetten, waarbij de onrendabele top voor de opstart wellicht gefinancierd kan worden via beschikbare subsidie-instrumenten. Uit de gesprekken blijkt dat de meest kansrijke vorm een centrale op basis van natte en droge vergisting is. Het meest kansrijk lijkt momenteel het initiatief van enkele bedrijven, de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid en LTO Noord om een biovergistingscentrale te ontwikkelen

- Het meest interessante aandachtspunt voor het agrocluster is wellicht het **behoud van gezamenlijk (praktijk)onderzoek** voor de akkerbouw in de Hoeksche Waard. Door het verdwijnen van de Productschappen leek ook de financiering van de Proefboerderij onder druk te staan. Inmiddels heeft de Proefboerderij een ander verdienmodel aangenomen (World Potato Centre) waar op vragen van grote bedrijven (zaadveredeling, mechanisatie, bestrijdingsmiddelen) wordt ingespeeld. Financiering wordt geregeld vanuit de Universiteit Wageningen (WUR) en participerende bedrijven. Dit terwijl innovatieve akkerbouwers aangeven dat ook juist dat praktijkonderzoek door boeren zelf van groot belang is voor de toekomstkracht van het Agrocluster. Nu al gaan enkele boeren al zelf aan de slag met innovaties, terwijl daarvoor eigenlijk de Proefboerderij een goed alternatief zou kunnen zijn. Belangrijk is om te verkennen hoe de Proefboerderij, en praktijkproeven door akkerbouwers de innovatiekracht van de Hoeksche Waard nog meer kunnen versterken.

3.3 Conclusies gesprekken

Uit de gesprekken in de tweede ronde komen zeven aanknopingspunten om een Agrocluster als verbindend concept in de Hoeksche Waard verder uit te bouwen. Uit de gesprekken bleek verder dat ondernemers door het lange traject de naam Agrocluster niet direct met positieve energie associëren. Daarom stellen we voor in plaats van Agrocluster door te gaan met de naam Agrokatalysator (samentrekking van Agro en katalysator, om de werking van het concept als vliegwiel te benadrukken). Deze Agrokatalysator zou zich op de volgende zaken moeten richten:

1. Nieuwe **inhoudsstoffen** verkrijgen uit agrarische producten, zoals bijvoorbeeld uit aardappelloof, spruiten of knolselderij. Lokale ondernemers en de Proefboerderij kunnen deze projecten verder brengen. Het doel is om bestaand onderzoek van onder meer de WUR te koppelen aan enkele akkerbouwers in de regio. Belangrijke vragen daarbij zijn of er verbouwing op het agrarisch bedrijf mogelijk is en de bioraffinage ergens centraal in de regio.
2. Een rendabele en haalbare vorm van **Bio-energie** opwekken met daarbij aandacht voor de organisatie van het aanleveren van reststromen en voor het opwaarderen van het eindproduct (bijvoorbeeld naar CO₂ en vloeibaar gas (LNG)). SOHW, de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid en enkele ondernemers hebben hier het voortouw en zullen samen met o.a. de RAD en de Provincie moeten kijken hoe de businesscase van een dergelijke installatie rond gekregen kan worden. De energie moet

zich richten op een biovergistingsinstallatie waar bedrijven en overheden gezamenlijk aan de lat staan voor de ontwikkeling. Van belang voor de business case is met name een constante en zekere aanvoer van reststromen als input en klanten voor de afzet van de producten als warmte, elektriciteit en digestaat. Bij de afzetproducten kan aandacht voor opwaardering naar LNG en andere producten gunstig uitpakken voor de business case, onder voorwaarde dat de juiste afnemers hier bij gevonden kunnen worden. Ditzelfde geldt voor de digestaatstroom.

De bovenstaande twee actielijnen zijn kansrijke actielijnen op het gebied van biobased economy waar de komende periode energie in gestoken kan worden. Daarnaast worden in de Hoeksche Waard diverse lijnen al volop door meerdere partijen opgepakt.

3. **Promotie en Marketing** van de Hoeksche Waard als de regio voor Agro-ontwikkelingen. De Hoeksche Waard heeft al enkele paradepaardjes zoals de Hoeksche Chips, Hoeksche Wodka en de rode aardappel. Hoeksche Waard op de Kaart (HWodKa) pakt dit voortvarend op. De SOHW zou hierbij kunnen faciliteren, ook de Proefboerderij kan hier bij aansluiten met het World Potato Centre.
4. Sterkere binding tussen **stad en land**, bijvoorbeeld door bezoek van stedelingen aan boerderijen, presenteren van producten op markten in de omliggende steden, regionaal voedsel en regionale versketens. HWodKa en de lokale ondernemers staan hiervoor aan de lat (nu reeds vele initiatieven). Dit past ook in de groeiende populariteit van lokaal geproduceerd voedsel.
5. **Duurzaamheid en natuur** in de bedrijfsvoering, zowel in de teelt als in de randzaken. Een voorbeeld hiervan is het optimaliseren van de akkerranden in het programma GAOS. Daarnaast lopen er diverse andere initiatieven in de Hoeksche Waard zoals de Groenblauwe Dooradering, de integratie van natuurakker, sloot en talud en het programma Agroranden. SOHW en lokale ondernemers zijn bij deze projecten betrokken
6. Behouden van de **grondbalans** (organisch stofgehalte) voor de agrarische bedrijven in de regio. Hoe blijft het aandeel organische stoffen op peil en hoe kan dit beter of efficiënter bereikt worden terwijl de duurzaamheid in het oog wordt gehouden? In dit kader is ook de bodembiodiversiteit een belangrijk thema, waarbij het programma Ndicea een belangrijke tool is. Projectideeën kunnen door lokale ondernemers samen met de Proefboerdij verder opgepakt worden.
7. **Precisielandbouw** als productie-innovatie om het gebruik van bestrijdingsmiddelen, water en andere grondstoffen zou efficiënt mogelijk te regelen. De Hoeksche Waard is als regio leidend in deze technieken. Een bedrijf als Nedato is hier volop mee bezig, maar ook andere ondernemers zijn early adopters van deze technieken en participeren in projecten van het Programma Precisie Landbouw als Controlled Traffic Farming en Plaatsspecifiek Perceel Management

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Afwegingskader

Uit de vorige twee hoofdstukken blijkt het verschil tussen het Agrocluster en de Agrokatalysator. Naast de input uit de gesprekken en documenten is er ook op basis van een aantal andere criteria onderscheid te maken tussen de beide profielen. In de onderstaande tabel zijn deze verschillen weergegeven.

Tabel 1 Gevolgen van profielkeuze: inschatting risico's

	Agrocluster	Agrokatalysator
Kosten (inschatting)	Hoog Verplaatsing van bedrijven is kostbaar, investeringen in infrastructuur nodig (afhankelijk van locatie) en gelden voor sanering	Laag Geen grote investeringen nodig voor verplaatsing, ruimtebeslag beperkt
Potentiële bedrijven	Enkele tot geen bedrijven Uit eigen beweging zullen geen bedrijven naar een Agrocluster verplaatsen. Ook de behoefte van buiten de regio is laag. Voorlopig lijkt alleen Mosselman een kandidaat op voorwaarde dat het bedrijfsgevolg van de ontwikkeling van Swanenblake moet verplaatsen	Meerdere bedrijven Diverse ondernemers hebben aangegeven interesse te hebben in projecten rond kansrijke innovaties
Locatie	Kritiek punt Om de doelstellingen van minder verkeer door de Hoeksche Waard te kunnen combineren met de wensen van ondernemers is een ingewikkeld vraagstuk. De beoogde bedrijven zijn verspreid over de Hoeksche Waard en de locatiekeuze zal financiële en emotionele consequenties hebben, maar ook gevolgen voor de	Flexibel punt Omdat een belangrijk deel van de onderdelen van de Agrokatalysator op de Proefboerderij of bij bestaande bedrijven kunnen plaatsvinden en de benodigde ruimte op een locatie beperkter is, is het locatievraagstuk eenvoudiger. De locatie is minder belangrijk en gedacht kan worden aan ontwikkelingen in de

	bedrijfsvoering. Feit blijft wel dat de ondernemers van mening zijn dat er zonder een daadwerkelijke keuze voor een locatie geen voortgang gemaakt kan worden	buurt van trekkers van innovatieve projecten plaats te laten vinden. Feit blijft wel dat de ondernemers van mening zijn dat er zonder een daadwerkelijke keuze voor een locatie geen voortgang gemaakt kan worden
Bio-energie project	Haalbaarheid laag tot redelijk Afhankelijk van voldoende aanvoer van biomassa en klanten voor de output is een (kleinschalig) rendabel bio-energie project mogelijk. Warmte en andere producten kunnen afgezet worden aan het Agrocluster	Haalbaarheid laag tot redelijk Afhankelijk van de invulling van aanvoer en uitvoer is een (kleinschalig) rendabel bio-energie project mogelijk. Warmte en elektriciteit en digitaal kunnen afgezet worden aan innovatieve bedrijven verbonden aan de Agro-katalysator
Financiering	Gemeenten Voor financiering van een Agrocluster staan in eerste instantie de gemeenten aan de lat. Ruimte voor Ruimte is vanwege de situatie op de woningmarkt momenteel niet inzetbaar en bedrijven ondervinden niet genoeg urgentie om zelf te investeren. De financieringsbehoefte is aanbodgericht	Publiek en Privaat Een aantal van de projecten uit de Agro-katalysator kan aanspraak maken op de clusterregeling van de Provincie Zuid-Holland. Daarnaast zijn ondernemers bereid om bij kansrijke nieuwe innovatieprojecten zelf te investeren. De gemeenten kunnen volstaan met faciliteren van het proces door middel van inzet van geld of uren. De financieringsbehoefte is vraaggericht

4.2 Advies en vervolgstappen

Uit de gesprekken met ondernemers en andere partijen blijkt duidelijk dat de ontwikkeling van een Agrocluster op een centrale locatie niet meer past bij de huidige omstandigheden. De kosten hiervan zullen te hoog oplopen en de budgetten van de gemeenten in de Hoeksche Waard teveel onder druk zetten. Ons advies is dan ook om af te zien van de ontwikkeling van een Agrocluster zoals dat beschreven was in de projectopdracht en de Structuurvisie.

De kansen om in de Hoeksche Waard de agrarische sector verder te ontwikkelen liggen juist bij een verbindend concept waarin de verschillende onderscheidende eigenschappen van de regio samen worden gebracht. Een Agro-katalysator benadering waarin langs de zeven actielijnen uit hoofdstuk 3 de positie van de Hoeksche Waard als innovatieve regio

verder wordt versterkt heeft daarvoor toegevoegde waarde. Voor een dergelijke benadering zijn de volgende vervolgstappen aan de orde.

Agrokatalysator

	Vervolgstap	Partners
1	Identificeren bedrijven en concepten voor innovatieve akkerbouw	LTO Noord, SOHW, HWodKa, ondernemers
2	Indienen projecten inhoudsstoffen en bio-energie bij clusterregeling biobased PZH	LTO Noord, SOHW, HWodKa, Proefboerderij
3	Businesscase Bio-energie verder uitwerken	SOHW, OZHZ, RADHW, ondernemers
4	Bepalen eisen voor ontwikkellocatie	Gemeenten Hoeksche Waard, ondernemers
5	Afronden traject Mosselman	Gemeente Korendijk, Mosselman, Prohuis, Peter v.h. Wout

- Voor vervolgstap 1 stellen wij voor twee sessies te organiseren met ondernemers. De eerste met ongeveer 10 telers van HWodKa om na te gaan op welke projecten samenwerking georganiseerd kan worden en welke ondernemers kansen zien in participeren in een onderzoek naar inhoudsstoffen. De tweede zou gericht moeten zijn op verwerkende en groothandelsbedrijven uit de Hoeksche Waard. Enerzijds om te informeren over de ontwikkelingen en om hier draagvlak voor te verkrijgen en anderzijds om voor te sorteren op stap 4 en in te gaan op de eisen voor een ontwikkellocatie. BCI zal naar aanleiding van de sessies als afronding van het project een actieagenda opstellen met daarin de kansrijke concepten waar ondernemers en overheden uit de Hoeksche Waard mee aan de slag kunnen
- Voor vervolgstap 2 moet voor eind mei een aanvraag ingediend worden. Gezien de korte doorlooptijd lijkt dit moeilijk haalbaar. BCI zal nog wel met de Proefboerderij overleggen over de haalbaarheid van het indienen van een aanvraag vanuit de invalshoek van inhoudsstoffen. Het eventueel indienen van een aanvraag voor bio-energie is de verantwoordelijkheid van de OZHZ en partners
- Over vervolgstap 3 moet in de komende maanden een beslissing genomen worden over het laten uitvoeren van een gedetailleerde business case. Een positief besluit hierover houdt ook in dat ondernemers betrokken kunnen worden bij de ontwikkeling van een installatie
- Vervolgstap 4 komt zoals hierboven al gememoreerd aan bod tijdens de sessies met ondernemers. Ook de gemeenten zullen hier input voor moeten aanleveren
- Vervolgstap 5 is in principe een lokale aangelegenheid waarbij moet worden aangekend dat een eventuele uitplaatsing van Mosselman wellicht ook een positieve uitwerking kan hebben op de Agrokatalysator. Hier zal de komende maanden door middel van gesprekken meer duidelijkheid over moeten komen

Alle inzet van BCI in het bovenstaande beschreven valt binnen het project Agrocluster.

Bijlage 1 Interviews

Organisatie

Kleinjan's Aardappelen

Agpro Leiden

Mol Aardappelgroothandel

Van der Schee

Hoeksche Hoeve

Proefboerderij

RAD Hoeksche Waard

Novifarm

Provincie Zuid-Holland

Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Prohuis

Hoeksche Waard op de Kaart
